

Odečitelnost pojištění věcných škod podle zákona o přímých daních.

Jaromír V l k.

Zákon o přímých daních ze dne 15. června 1927 č. 76 Sb. z. a n. je co do své teoretické výstavby dílem velmi zajímavým a nutno zdůrazniti jako celek dílem velmi dobrým. Jest vybudován na antithesi daně důchodové a daní výnosových, z nichž prvá zachycuje národní důchod, jak se soustřeďuje ve formě individuálních důchodů ve spotřebních hospodářstvích, kdežto výnosové daně zachycují tutěž podstatu, výnos národní práce, v hospodářstvích výdělečných. Zákonodárce volil systém speciálních daní výnosových, navazujících na výnosové podíly, jichž se v podnicích z objektivního výnosu dostává podnikatelům, cizímu kapitálu a práci. Daň důchodová a daně výnosové splývají v jednolitý celek, jenž, konstruován s ohledem na osobní a věcnou únosnost daňového břemene, má umožniti finanční správě odčerpávati pro stát příspěvky z národního hospodářství tak, aby působily co nejméně škod. Rekli jsme úvodem, že běží o dobré dílo. V jednotlivostech se však přece jen místy neuvarovalo některých kazů, většinou naprosto zbytečných.¹⁾ Jejich původ nutno hledati v materiální genesi zákona, jenž po obsahové stránce se jeví jako synthesa recipovaného zákona o přímých daních osobních ze dne 25. XII. 1896 č. 220 ř. z. s novým teoretickým pojetím. Kde se střetly odchylné základní koncepce obou zákonů, tam sebe menší poklesek redaktorů nového zákona vedl k trhlinám, dotýkajícím se místy i přímo struktury zákona a vedoucím až k těžko řešitelným antinomiím. Jest tomu tak i v otázce odečitelnosti pojištění věcných škod.

¹⁾ Vide také Altmann: Článek VII. uvozovacího zákona k daňové reformě. Hospodářská Politika I. Praha, str. 643 a n., týž: Ještě článek VII. uvozovacího zákona k daňové reformě. I. c. str. 715 — stran novely č. 226/1936, Sb. z. a n. Meissner: Právně-technické závady novelisovaného zákona o přímých daních. Hospodářská Politika X., str. 784 a n.

I. ODEČITATELNOST POJIŠTĚNÍ VĚCNÝCH ŠKOD U DANĚ DŮCHODOVÉ.

Daňově-právní pojem důchodu jest vybudován na pojmu důchodu definovaného jeho účelem — spotřebou. Důchodem jsou veškeré upotřebitelné příjmy domácnosti, t. j. upotřebitelné jinak než k nabytí těchto příjmů. Rozsah pojmu daní podrobeného důchodu je vymezen ještě dalšími dvěma hledisky: Upotřebením důchodu není jen skutečná spotřeba, ale i kapitalisace důchodu (základ daně tvoří i nespotřebovaný díl důchodu) a postulatem trvalosti spotřeby, t. j. nelze čerpati z podkladu budoucího důchodu (není proto základem daně účetní příjem peněžní z prodeje majetkového předmětu, kdy jde jen o přeměnu reálného kapitálu v kapitál peněžní). Takto utvářený pojem důchodu tvoří ideovou osnovu §§ 7—17 zák. o př. daních, i když kasuistika hospodářského života donutila místy zákonodárce k určitému ohybu celkové linie.

Formálně je tedy důchod definován tím, že je čistý. Proto je nutno, aby se stanovil základ daně, odečísti od daní podrobených příjmů (§§ 8—14 cit. zák.) celou řadu srážek. Jest naším úkolem vyšetřiti, je-li, po případě za jakých podmínek, takovou odečitatelnou položkou také pojistné placené za pojištění věcných škod.

Prováděcí nařízení č. 175 Sb. z. a n. z r. 1927 k § 15 č. 1 lit. c) zák. č. 76/1927 Sb. z. a nař. uvádí jako příklady odpočitatelného pojistného placeného za pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám pojištění proti ohni, vloupání, krádeži, ztrátám bursovním, povinnému ručení, úrazu zaměstnanců v podniku poplatníkově, ztrátám ze zpronevěr, dále pojištění kreditní, kauční, pojištění hypoték, pojistné proti škodám, týkajícím se předmětů osobní potřeby, jako šatstva, prádla, klenotů, nábytku a pod. Na tomtéž stanovisku stojí i ministerstvo financí, jak o tom svědčí vynesení ze dne 14. X. 1927 č. 96.059/27 a ze dne 24. X. 1928 č. 98.371/28, jimiž vydány na základě zmocnění daného v § 307 odst. 1 zák. o př. d. vzorce přiznání k daní důchodové. Na druhé straně přiznání podle tohoto vzorce totiž čteme: „Srážky, pokud nebyly odečteny při výpočtu příjmu na str. 1. jakožto výdaje sloužící k docílení těchto příjmů (§§ 15 až 17 zák.) . . . 6. Pojistné za všeliké pojištění věcných škod (§ 15 č. 1 lit. c) zák.)”,²⁾ aniž by rozlišovalo pojistné placené

²⁾ Vynesení tu zřejmě vycházejí z konstrukce nákladových a spotřebních výdajů a zařazují pojištění, pokud nebylo již odečteno jako nákladová složka, do odčitatelných výdajů spotřebních.

za pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám (dále jen „pojištění věcných škod“) podle pojištěných předmětů, resp. pojištěné škody. Prováděcí nařízení min. financí a ovšem i praxe finančních úřadů považují tedy každé pojištění věcných škod za výdaj odečitatelný u daně důchodové. Souhlasně tak činí dílem i literatura.³⁾ Je tomu však tak skutečně? Tato otázka není tak protismyslnou, jak by se snad na prvý pohled zdálo. Odečitatelnost pojištění věcných škod je normována § 15 č. 1 lit. c) zák. o př. d. Podmínkou odečitatelnosti výdajů podle § 15 č. 1 jest, že byly učiněny na dosažení, zabezpečení a udržení důchodu. Tato podmínka jest obecnou podmínkou a jest nutně obsažena v jednotlivých literách spadajících pod ustanovení § 15 č. 1. Podle toho jest tedy neodečitatelné pojištění věcných škod majetkových součástí, jichž se vůbec neupotřebuje k dosažení důchodu, jako na př. auta pro osobní potřebu, bytového zařízení, klenotů a pod. Odečísti bylo by naproti tomu jen pojištění věcných škod, postihujících (při nejliberálnějším výkladu) nanejvýše jen některý pramen důchodu. Tomuto liberálnímu názoru však odporuje znění § 17 č. 2 cit. zák., jenž výslovně prohlašuje za neodpočitatelné ztráty, týkající se majetkové podstaty, jako ztráty a poškození některého důchodového pramene a ovšem, shodně s názorem shora prosloveným, i všeliké ztráty postihující majetkové předměty, jichž se vůbec neupotřebuje k dosažení důchodu. A prováděcí nařízení interpretuje zcela správně cit. § 17 č. 2, praví-li, že není-li odpočitatelnou ztráta sama, která nenastala v provozování, nemohou býti důsledně odečitatelné ani výdaje, které se staly k odvrácení této ztráty.⁴⁾ Takovým výdajem pojistné za pojištění věcných škod nesporně je. Nebylo by tudíž podle § 17 č. 2 odpočitatelné ani pojistné placené k odvrácení škod postihujících některý pramen důchodu. Naproti tomu § 15 č. 1 lit. c) zní: „Aby se zjistil dani podrobený důchod, nutno od příjmů odečísti: 1. veškeré výdaje učiněné na dosažení, zabezpečení a udržení důchodu, zejména . . . c) Pojistné placené za všeliká pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám.“ Bude proto naším úkolem určití poměr mezi uvedenými ustanoveními zákona a vymezení dosah § 15 č. 1 lit. c. Půjde zejména také o zjištění, zda se snad v ustanoveních § 15 č. 1 lit. c) a § 17 č. 2 neskrývá odpor, případně zda běží o sku-

³⁾ Tak na př. Funk: Finanční věda. Praha 1930, str. 179.

⁴⁾ S touto argumentací nesouhlasí Novotný: Pojem důchodu v pozitivním právu finančním. Praha 1930, str. 159, 160.

tečný, nepřeklenutelný rozpor ve znění zákona, či jen o zdánlivý, jež lze správnou interpretací odstraniti. Naskytá se nám v zásadě jen troje možné řešení:

A. Přihlížíme-li doslovně k textům §§ 15 č. 1 a 17 č. 2, není odečitatelným výdajem pojistné placené za pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám, jež postihují:

1. majetkové části, jichž se v úb e c neupotřebuje k dosažení důchodu (§ 15 č. 1: „výdaje učiněné na dosažení, zabezpečení a udržení důchodu . . .“, § 17 č. 2: „nemohou býti odečteny . . . , všeliké ztráty majetkových částí, jichž se vůbec neupotřebuje k dosažení důchodu,“),

2. veškeré jiné majetkové části, tedy důchodové prameny (§ 17 č. 2: „... Ztráty, týkající se majetkové podstaty, jako ztráty a poškození některého důchodového pramene,“), avšak s omezením uvedeným dále sub b).

Odečitatelným výdajem je naproti tomu pojištění věcných škod:

a) pokud předmětem pojištění je důchod sám (na př. jeho výše),

b) pokud pojištění postihuje opotřebení nebo znehodnocení budov, strojů, meliorací, živého i mrtvého inventáře a jinakého provozovacího zařízení, jakož i ztráty na podstatě, na kursech a jiné ztráty, jestliže jsou to ztráty obvyklé v podniku toho kterého druhu, vůbec, je-li zmenšení hodnoty majetkového předmětu, resp. jeho poškození nebo ztráta, přivoděno okolnostmi, jež jsou ve spojitosti s jeho upotřebením k dosažení důchodu (argumentace a contrario: § 17 č. 2: „nemohou býti odečteny . . . zmenšení hodnoty majetkového předmětu okolnostmi, které nejsou ve spojitosti s jeho upotřebením k dosažení důchodu;“, prov nař. k § 17 č. 2: „nejsou odpočitatelné ztráty, které nenastaly v provozování, a ani výdaje učiněné na jejich odvrácení“). Rozdíl mezi případy ad 2. a ad b) je patrný na tomto příkladě: Pojistné placené za požární pojištění u podniku, v jehož provozu nespočívá požární riziko, je neodečitatelné; požární pojištění u podniku, jehož provozování je spojeno s určitým rizikem, na př. samovznícením velmi hořlavého materiálu a pod., je odpočitatelným výdajem. Resultát tohoto řešení tedy je: Za podmínek § 15 č. 1 lit. b) je odečitatelným výdajem i pojistné placené za pojištění majetkových ztrát.

B. Dle § 17 č. 2 jsou ztráty, týkající se majetkové podstaty, jako ztráty a poškození některého důchodového pramene, zásadně neodpočitatelné. Důsledně proto nejsou odečitatelnými ani výdaje, které se staly k odvrácení těchto ztrát. Takovým

výdajem pojištění věcných škod zřejmě je. Není tudíž odpočitatelným výdajem. § 15 č. 1 lit. c) však výslovně prohlašuje pojistné placené za v š e l i k á pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám za odpočitatelný výdaj. Vzhledem k textaci jest tomu rozuměti tak, že jest toto pojistné odečitatelným výdajem bez omezení na určitý druh pojištěných škod nebo pojištěného majetku. Máme zde tudíž dvě normy téhož souboru, které si obsahově vzájemně odporují. V témže normovém souboru nemohou současně platiti dvě normy normologicky stejně závazné a závazné, jichž obsah se navzájem vylučuje. Nemůže současně platiti: „Je-li A, má býti B” a „Je-li A, nemá býti B”. Rozpor takových norem není logicky řešitelný a neplatí tudíž žádná z nich.

C. Třetí řešení navazuje na řešení druhé, avšak pokračuje dále: Resultát řešení ad B. je správný jen za předpokladu, že jde o normy pokud se normové hierarchie týče rovnocenné. Pokud se vertikální hierarchie týče jsou si předmětné normy nesporně rovnocenné. Nemusí však tomu býti stejně co do horizontální normové hierarchie. § 17 č. 2 je *lex generalis*. Stanoví zásadní neodpočitatelnost majetkových ztrát a, jak prováděcí nařízení správně interpretuje, i výdajů učiněných k odvrácení těchto ztrát. § 15 č. 1 lit. c) je naproti tomu *lex specialis*, jímž zákonodárce (snad *ratione favoris* stejně jako na př. v č. 4. téhož §u co do životního pojištění) stanoví z obecného pravidla výjimku potud, že prohlašuje pojistné za pojištění věcných škod za odečitatelný výdaj, a to vzhledem k textaci („všeliká pojištění”, nijak nevymezený pojem majetkových újem) bez jakéhokoliv omezení. Jest pak jen nedopatřením redaktorů zákona o přímých daních, že uvedené ustanovení bylo jako lit. c) zařazeno pod č. 1 § 15, místo aby stálo samostatně v § 15 stejně jako č. 2, 3, 4. Výsledkem tohoto řešení tedy je: Pojistné placené za všeliká pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám je odpočitatelným výdajem bez jakéhokoliv omezení zcela ve shodě s prováděcím nařízením ku § 15 č. 1 lit. c), s názorem min. financí a ovšem i s praxí.

Pokud se týče hodnocení těchto řešení, možno říci, že předností prvního jest, že se přimyká k doslovu zákona, nevýhodou, že odporuje obecné praxi. Řešení druhé není logicky zcela bezvadné, jest totiž brachylogické, nevyčerpávajíc všech interpretačních možností, a ponechává nadto otázku odečitatelnosti pojištění věcných škod otevřenou. Výhodou třetího řešení je, že je ve shodě s prováděcím nař. i s běžnou praxí, slabinou jeho je předpoklad, že § 15 č. 1 lit. c) je a *contrario* § 17 č. 2 *lex*

specialis spolu s nesprávným pochopením interpretačního významu předpokladu vadného systematického zařazení.

Jest nyní rozhodnouti, které řešení je správné. Pokusíme se předem k tomu získati širší základnu, než nám ji poskytuje materiál získaný dosavadním rozbořem. Přihlédneme proto k historii sporných norem. Předchůdcem zákona o přímých daních č. 76/1927 Sb. z. a n. byl zákon ze dne 25. X. 1896 č. 220 ř. z. o přímých daních osobních. §u 15 č. 1 lit. c), jak byl citován na počátku této kapitoly, odpovídá v zákoně o přímých daních osobních § 160 č. 2: „Bei Ermittlung des steuerpflichtigen Einkommens sind von den Einnahmen folgende Ausgaben in Abzug zu bringen: . . . 2. Die Versicherungsprämien für alle Arten der Schadensversicherungen.“ Tekstově jest tedy § 15 č. 1 lit. c) zák. o př. d. doslovně převzatým § 160 č. 2 zák. o př. d. os. jen rozšířeným o slova „a jiným majetkovým újmám“. Toto rozšíření nemění smysl ustanovení, ježto jest pouhým pleonasmem, pokud mezi věci počítáme i práva⁵⁾, a bylo připojeno jen z opatrnosti celkem zbytečné. Jinak je tomu však se systematickou předmětných ustanovení. V § 160 zák. č. 220/1896 ř. z. tvoří ustanovení o odečitatelnosti pojištění věcných škod samostatnou srážkovou položku pod č. 2, souřadnou ustanovení o odečitatelnosti výdajů vynaložených na dosažení, zabezpečení a udržení důchodu, o odečitatelnosti životního pojištění a j. Naproti tomu § 15 zák. č. 76/1927 Sb. z. a n. převzal sice č. 2 § 160 zák. o př. d. os., ale neponechal mu jeho dřívější samostatné postavení, nýbrž přičlenil je jako lit. c) k č. 1 cit. §. Nestojí tedy v § 15 ustanovení o odečitatelnosti pojištění věcných škod jako samostatná srážková položka koordinovaná všem ostatním, jako tomu bylo v § 160, ale jen jako jedna ze srážek demonstrative uváděných co příslušné pod srážkovou položku č. 1 cit. § 15 a podléhající proto omezující klausuli čís. 1 cit. §. Veliký význam tohoto srovnání nám ještě více vynikne, přihlédneme-li k čl. 14 IV. části prováděcího nař. min. fin. ze dne 24. IV. 1897 č. 108 ř. z. k §§ 163 a 166 zák. o př. d. os., ve znění nař. min. fin. ze dne 18. III. 1914 č. 62 ř. z. Praví totiž v části B. odst. 3: „Demgegenüber können sämtliche Bewirtschaftungskosten stets in Abzug gebracht werden. Unter diesen Gesichtspunkt fallen: 1. . . . 2. . . . 3, Die Versicherung der Wirtschaftsgebäude, des lebenden und toten Inventars, der Vorräte an Wirtschafts-erzeugnissen sowie der noch stehenden Feld- und Gartenfrüchte

⁵⁾ § 285 o. z. o., Sedláček: Občanské právo československé. Všeobecné nauky. Brno 1931, str. 202 a n.

gegen Feuer, Hagel und anderen Schaden. Die Ausgaben für Versicherung des Haushaltsmobiliars sind zwar nach § 160, Z. 2 auch abzugsfähige Ausgaben, sie sind jedoch als besondere Abzüge, nicht als Bewirtschaftungskosten in Anrechnung zu bringen; ...". Naproti tomu § 162 č. 2 zák. o př. d. os, praví: „Zum Abzuge nicht geeignet sind insbesondere: 1. . . . 2. . . , Verluste aller Art an Vermögensteilen, die überhaupt nicht zur Erzielung von Einkommen verwendet werden, z. B. an Wohnungsmobiliar usw.“ a totéž praví i prováděcí nařízení k němu (č. 2 čl. 9 části IV. cit. prov. nař.). Tento exkurs do minulosti je pro naši otázku velmi cenný. Předem vidíme, že i zákon o př. d. os. zná kolisi ustanovení § 160 č. 2 [§ 15 č. 1 lit. c) zák. o př. d.] o odečitatelnosti pojištění věcných škod s § 162 č. 2 (§ 17 č. 2), vylučujícím odečitatelnost majetkových ztrát a logicky i odečitatelnost výdajů vynaložených na odvrácení těchto ztrát. Jenže zde vzhledem ku samostatnému postavení č. 2 § 160 nepůsobila interpretace na začátku této studie označená jako ad C., totiž že § 162 č. 2 je lex generalis a § 160 č. 2 lex specialis nijakých potíží. Zákonodárce stanovil obecnou zásadu o neodpočitatelnosti majetkových ztrát a ovšem i výdajů na odvrácení těchto vynaložených, prolomil ji však výjimkou ve prospěch pojištění věcných škod.⁶⁾ V okruhu této ideologie se silou setrvačnosti pohybuje i stanovisko prováděcího nařízení č. 175/1927 Sb. z. a n. Judikatura: Odečísti možno též příspěvky na pojištění proti ručení a jiným škodám z držení auta Budw. 8421/1911, Boh. 5370/1930, rovněž proti ručení při výkonu honitby Budw. 8426/1911, stojí zcela na uvedeném názoru. Případnou námitku, že v § 161 odst. 1 zák. o př. d. os.: „Die im § 160 bezeichneten Abzüge sind nur insoweit statthaft, als sie nicht auf Einnahmequellen haften, welche der Einkommensteuer nicht unterliegen.“ nutno spatřovati podobnou omezovací klausuli, jakou je první věta č. 1 § 15 zák. o př. d., můžeme snadno odmítnouti zjištěním, že dle odst. 1 č. 1 čl. 8 části IV. prov. nař. k zákonu o př. d. os., jakož i dle § 16 odst. 2 zák. o př. d. a prov. nař. k němu (§ 16 odst. 2 jest totiž doslovnou recepcí § 161 odst. 1), jest rozuměti § 161 odst. 1 tak, že nemá býti poplatníku poskytována výhoda srážek podle § 160 v těch případech, když příjem, jehož se srážka týká, není podroben v tuzemsku daní z příjmu (vide i judikát Boh. 5370/1930).⁷⁾ Jsou proto č. 6 a čl. 14 a samo

⁶⁾ Vide na př. Mann-Jedlička: Das österreichische Personalsteuergesetz nach dem derzeitigen Stande der Praxis. Vídeň 1904, str. 227.

⁷⁾ Jinak Novotný I. c., str. 160.

sebou i čl. 20 části IV. prov. nař. k zák. o př. d. os. ve shodě se zákonem

A nyní se dostáváme ke konečnému řešení našeho problému. Náš zákonodárce, resp. redaktoři zákona, měli v úmyslu zachovati dosavadní stav, jak tomu nasvědčuje, jinak bezvýznamné, rozšíření recipovaného č. 2 § 160 o slova „a jiným majetkovým újmám“ a výslovně důvodová zpráva k § 15: „Bod 1. lit. c) se shoduje obsahem s dosavadním bodem 2 § 160. Pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám je tu myšleno v širším smyslu jako protiklad pojištění ‚životních‘.“⁸⁾ Vzhledem k totožnosti redaktorů zákona s redaktory prováděcího nařízení svědčí o tomto úmyslu i na počátku této kapitoly citované místo prov. nař. ku § 15 č. 1 lit. c), avšak nedopatřením vsunul zákonodárce dosavadní § 160 č. 2 jako pouhou lit. c) demonstračního výpočtu k č. 1 § 15 a podřídil jej tím restriktivní klausuli první věty č. 1. Systematika je sice normativně nezávazná, ale je zásadní důležitosti pro konstrukci norem kasuistických i abstraktních z daných pramenů právních. Při výkladu norem právních je velmi významným vodítkem pro určení toho, které normy jsou zásadního rázu a které výjimečné. Bez tohoto hlediska se žádný interpretátor nemůže obejít.⁹⁾ V našem případě je autentickou systematikou stanoven poměr jednotlivých právních předpisů k sobě a tím tedy také celkový obraz dotčeného výseku právních norem, v tomto případě ustanovení, které výdaje jsou odpočitatelnou položkou při zjišťování základu daně důchodové. Pokud se t. zv. vůle zákonodárce týče, dle našeho mínění platí i pro způsob interpretace zák. č. 76/1927 Sb. z. a n. z nedostatku zvláštního předpisu¹⁰⁾ ustanovení § 6 o. z. o.,¹¹⁾ že zákonu se nesmí přikládati žádný jiný smysl, než jaký jde najevo ze zvláštního výrazu slova, z jeho spojitosti a z jasného úmyslu zákonodárce. Tento úmysl však per circulum zase není nic jiného, než smysl slov obsažených v právním pramenu daný jejich spojitostí a systematickým zařazením norem. Nelze jej nijak ztotožňovati s psychologickou vůlí redaktorů zákona, byť i vyjádřenou v důvodové zprávě k zákonu. Musíme se tedy přikloniti k řešení ad A., jež jediné vyhovuje plně doslovu zákona.

⁸⁾ Poslanecká sněmovna, II. volební období, 3. zasedání, tisk 706/1926.

⁹⁾ Sedláček I. c., str. 46 a 96.

¹⁰⁾ Čakrt: O interpretaci berního práva. Všechno XVII. Praha, str. 177 a n.

¹¹⁾ Předpis § 6 o. z. o. značí jen výklad, jenž je každé normě, pokud tato neustanovuje nic jiného, inhaerentní již z její teoretické konstrukce; podobně vide i Sedláček I. c., str. 84 a n., 100 a n.

Na počátku této kapitoly jsme dovodili možnost trojího řešení. Základně je můžeme redukovati na dvě interpretační možnosti: buď vykládáme lit. c) č. 1 § 15 ve spojitosti s omezující klausulí č. 1 jako pouhou demonstrative uváděnou srážkovou položku dle tohoto bodu a v rámci daném § 17 č. 2, nebo vytrhneme lit. c) z této souvislosti a vykládáme ji samostatně, kladouce důraz na slova „všeliká pojištění“ ve významu co nejširším. V případě prvé (řešení ad A.) se neobjeví rozpor mezi § 15 č. 1 lit. c) a § 17 č. 2 zák. o př. d. V případě druhém se tento rozpor nutně naskytá (řešení ad B.) a lze jej překonati jediné konstrukcí § 15 č. 1 lit. c) jako ustanovení výjimečného (řešení ad C.). Naše úsilí se neslo za tím, zjistiti, která z těchto dvou interpretačních možností je správná.

Výsledek našeho rozboru:

Přes to, že zákonodárce, resp. redaktoři zákona, psychologicky zřejmě chtěli zachovati stran odpočitatelnosti pojištění věcných škod stav, jaký byl za platnosti zákona o př. d. os., lze nyní v důsledku autentické systematiky § 15 zák. o př. d., resp. její změny vůči § 160 zák. o př. d. os., vykládati lit. c) § 15 č. 1 jediné jako součást č. 1 obsahově vymezenou restriktivní klausulí tohoto bodu. Slova „všeliká pojištění“ při této interpretaci mají význam „všeliká pojištění co do druhu pojištění“ (na př. pojištění proti krádeži, povinnému ručení, požární, kreditní, kauční atd.) a contrario snad omezení jen na požární pojištění nebo pojištění hypoték a pod. za předpokladu, že je splněna generální podmínka č. 1 § 15; nemají tedy významu „všeliká pojištění co do druhu pojištěného majetku a škody“ jak to předpokládá řešení ad B. a ad C. Při tomto způsobu řešení (ad A.) není dán logický rozpor v ustanoveních zákona a netřeba, a ani nelze, se dále zabývati otázkou přípustnosti řešení ad B. a ad C. Správný tedy je tento výklad předmětných ustanovení:

Pojistné placené za všeliká pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám je jen potud odpočitatelným výdajem, pokud:

1. je pojištěn důchod sám,
2. pojištění postihuje opotřebení nebo znehodnocení inventáře a provozovacích zařízení nebo zmenšení hodnoty důchodového pramene, resp. jeho ztrátu, jež byly nebo bývají přivedeny

okolnostmi, které jsou ve spojitosti s upotřebením důchodového pramene ku dosažení důchodu.¹²⁾

Prováděcí nařízení k zák. o př. d., vynesení min. fin. č. 96.059/1927 a 98.371/28 spolu s formulářem přiznání k dani důchodové i obecná praxe, pokud uplatňují odchylný názor, jsou v odporu se zákonem.

Touto interpretací ustanovení o odečitatelnosti pojištění věcných škod je dotčeno nejen znění prov. nař. k § 15 č. 1 lit. c), ale i ku § 10 odst. 1 zák. o př. d. Neodpovídá již zákonu tvrzení, že jako náklady provozovací mohou býti odečteny náklady na pojištění budov a jiných zařízení provozních, jakož i živého a mrtvého inventáře vůbec, aniž by rozlišovalo podle druhu pojištěného majetku a škody. Odst. 2 prov. nař. ku § 10 odst. 1 cit. zák. shoduje se doslova s č. 4 čl. 20 části IV. prov. nař. k § 165 zák. o př. d. os., jenž, jak již bylo poukázáno, byl ve shodě s tehdejší právním stavem. Nyní však jest jediné správné, že uvedené náklady mohou býti odečteny jen potud, pokud běží o pojištění zmíněných předmětů proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám, vzházejícím z okolností, jež souvisí s upotřebením těchto předmětů k dosažení důchodu, prostě proti škodám z provozování.

II. ODEČITATELNOST POJIŠTĚNÍ VĚCNÝCH ŠKOD U DANÍ VÝNOSOVÝCH.

Daleko jednodušeji se nám jeví otázka odečitatelnosti pojištění věcných škod v kategorii daní výnosových. Je aktuální jen u všeobecné a zvláštní daně výdělkové. U daně činžovní a rentové pojištění věcných škod nepřichází jako odečitatelný výdaj v úvahu vzhledem ku striktnímu znění §§ 151 a 176 zák. o př. d., u daně z vyššího služného a z tantiem již z povahy těchto daní.

Všeobecná daň výdělková jest výnosovou daní v pravém slova smyslu. Základem pro vyměření daně je ryzí výtěžek dosažený v podniku dani podrobeném. Ryzí výtěžek se vypočte tím způsobem, že se od příjmů v podniku dosažených odečtou veškeré výdaje učiněné v mezích provozování na dosažení těchto příjmů (§ 55 cit. zák.). I kdyby dále zákon v § 55 odst. 1 nepoukazoval výslovně na ustanovení §§ 7, 15, 16 a 17, případně § 10 odst. 2 cit. zák., bylo by možno již z uvedené definice základu všeobecné daně výdělkové vyvoditi řešení naší otázky. Nelíší se

¹²⁾ K podobným výsledkům (avšak jen co do škody na pramenu samém) dospívá i Novotný l. c., str. 162., aniž by si ujasnil celkovou problematiku.

nikterak od onoho, jež jsme dovedli u daně důchodové: Pojištění věcných škod jest odečitatelné jako provozovací náklad, t. j. pokud jde o pojištění budov a jiných provozovacích zařízení, živého a mrtvého inventáře a majetkových práv¹³⁾ proti škodám a jiným ztrátám vzešlým z okolností, jež jsou ve spojitosti s upotřebením těchto předmětů v provozování podniku. Důsledky uvedené věty se jeví nejlépe na příkladě: Podnik vlastní jako součástku svého jmění, základního kapitálu, cenné papíry, jež však nejsou předmětem jeho obchodu. Případná kursovní ztráta, jež se projeví jako zmenšení základního jmění, není odpočitatelná a nezmenšuje ryzí výtěžek jako základ daně (§§ 55 odst. 1, § 7, 15, 17).¹⁴⁾ Konsekvntně nelze proto odečísti ani pojistné placené za pojištění kursovních ztrát těchto papírů. Naproti tomu, provozuje-li podnik bankovní obchody, tvoří kursovní zisk z těchže cenných papírů konstituantu jeho ryzího výtěžku a stejně ovšem i případná kursovní ztráta u těchto hodnot zmenšuje ryzí výtěžek podniku. Jest proto pojistné placené v tomto případě za pojištění kursovních ztrát odečitatelnou položkou při stanovení základu všeobecné daně výdělkové. S tímto výsledkem je co do své podstaty konformní i zásada judikátu nejv. správního soudu ze dne 26. XI. 1935 č. 19.716 (Bohuslav 7815/35), jež přiznává odečitatelnost ztrátě vzniklé požárem v podniku, pokud tato objektivně je ve spojitosti s provozem podniku.

Podstatně jiná je situace u zvláštní daně výdělkové. Základ všeobecné daně výdělkové tvořil výnos pracovní skupiny podnikové jako rozdíl mezi hodnotou statků vyrobených a obětovaných, objektivní výnos podniku, z něhož byly odečteny odměna cizí práci a cizímu kapitálu. Vycházel tedy zákon z národohospodářského pojmu výnosu. Naproti tomu ryzí výtěžek jako základ zvláštní daně výdělkové tvoří rozvahové přebytky (§§ 76, 77 zák. o př. d.), tedy účetnický pojem výnosu, jež se jeví jako resultát porovnání počátečního a konečného stavu jmění (vide i judikaturu Budw. č. 6106, Boh. č. 2819 a j., podle níž jest bilančními přebytky rozuměti přírůstek čistého jmění společnosti v bilančním období rozhodném pro zdanění oproti počátečnímu bilančnímu stavu, a zejména i definici zákona

¹³⁾ Stran zásadní odečitatelnosti ztrát na majetkových právech vide Boh. č. 2833 a zejména Engliš: Anticipace provozních výdajů při konstrukci ideálních statků. Obzor národohospodářský, roč. XXXVIII., Praha.

¹⁴⁾ Stejně Novotný I. c., str. 136, 137; nepřímě částečně i Engliš I. c., str. 169.

č. 180/27 Sb. z. a n.).¹⁵⁾ Neběží tedy u zvláštní daně výdělkové již o ryzí daň výnosovou, jakou je všeobecná daň výdělková, nýbrž o daň vlastně majetkovou, kde základem daně jest zvýšení hodnoty majetkové podstaty dani podrobeného podniku, kde přírůstek jmění je komponentou ryzího výtěžku. Tato konstrukce, s hlediska teorie¹⁶⁾ i hospodářské praxe¹⁷⁾ nikoliv nezávadná, má pro naši otázku determinující význam, neboť, je-li dani podrobeným příjmem každé zvýšení majetkové hodnoty, je důsledně odečitatelná i každá majetková ztráta důvodem sounáležitosti dotyčné majetkové části k majetkové podstatě podniku (tato věta platí samozřejmě jen s výhradou §§ 78—82 zák. o př. d., jež však pro odečitatelnost pojištění věcných škod jsou irrelevantní) bez rozdílu zda ztráta nastala či souvisí kausálně, resp. incidentně s provozem podniku¹⁸⁾ a jsou tedy odečitatelné i výdaje vynaložené na její odvrácení. Nečiní rozdílu zda jde na př. o požár povstalý v provozu podniku, na př. tím, že se v kotelně vznítily třísky a drtiny na-

¹⁵⁾ Otázka základu zvl. daně výdělkové tvoří jedno z nejspornějších míst zák. o př. d. Judikatura i literatura kolísají mezi alternativami, buď ze základem je přírůstek na ryzím jmění podniku (Reisch-Kreibig: Bilanz und Steuer II. Vídeň-Lipsko 1930, str. 810—816, Engliš l. c., str. 170, týž: Finanční věda. Praha 1929, 128—132, týž: Jest možné dvojí zdanění téhož substrátu všeobecnou daní výdělkovou? Obzor národohospodářský, roč. XXXVIII., str. 448 a j. — Budw. 7553, 8707, 9817, Boh. 338, 3540 a j.), nebo že základem jsou toliko provozovací výtěžky (Wagner: Byla nutna novelisace článku VII. zákona o přímých daních? Hospodářská Politika I., str. 916, 918, Meissner: Studie o základu pro vyměření zvláštní daně výdělkové. Praha 1929, — Budw. 1144, 4096, Boh. 2654, 3514 a j.). V poslední době se však judikatura i praxe kloní k první alternativě.

¹⁶⁾ Engliš: Finanční věda, str. 128—132, týž: Národní hospodářství. Praha 1928, str. 313—316, 319—330 a j.

¹⁷⁾ Zvláštní daň výdělková svou povahou daně majetkové znemožňuje podnikům zejména přízpusobiti bilanci změněným měnovým poměrům a má tak za následek anomalie v regeneraci podnikové substance, skreslení rentability a příp. i likvidity. Tato její závadnost vyvolala v Rakousku t. zv. Goldbilanzgesetz č. 461/1924 BGBl. a obdobná opatření v Německu a Maďarsku, u nás pak zákon č. 78/1927, Sb. z. a n. o stabilizačních bilancích. Vide také Reisch-Kreibig l. c., str. 258 a n.

¹⁸⁾ Vide Engliš: Anticipace provozních výdajů, str. 173, u něhož provoz představuje změny v souboru daném rámcem bilance a souvislost ztráty s provozem je tudíž dána již příslušností majetkové části k bilančnímu souboru; týž: Dvojí zdanění, str. 448. Opačného názoru je Meissner l. c. Judikatura (Budw. 9303, Boh. 274 a celá řada j.) rovněž uznává za odečitatelnou jen ztrátu nastalou při provozování obchodu a žádá souvislost ztráty s docílením zisku, provozem podniku. Je tudíž judikatura fiskálnější než praxe finančních úřadů, jež většinou vykládá výraz zákona „při provozování“ spíše jako „za provozování“ a odečítá tudíž, s výhradou §§ 78 a 79, veškeré majetkové ztráty.

hromaděné tam k vytápění, nebo o požár, který s provozem podniku nestojí v žádné souvislosti, jako požár vzniklý úderem blesku nebo žhářstvím za nepokojů a pod. V obojím případě je tato ztráta odečitatelná od základu daně, zmenšuje jej, a sluší proto i v každém případě odečísti požární pojištění bez ohledu zda leží v provozu podniku požární riziko čili nic. Jest tedy u zvláštní daně výdělkové odečitatelným výdajem každé pojistné placené za všeliké pojištění proti věcným škodám a jiným majetkovým újmám v podniku.

Sledovali jsme otázku odečitatelnosti pojištění věcných škod v obou základních skupinách přímých daní, u daně důchodové a u daní výnosových. Povaha té které daně, její teoretická konstrukce, jednoznačně určovala řešení našeho problému. Pokud se vyskytly interpretační potíže, spočíval jejich kořen v technickém nedopatření redaktorů osnovy, jímž byla skreslena psychologická vůle těchto, resp. zákonodárce. Na výsledcích, k nimž jsme dospěli, nemění ničeho ani zákon ze dne 2. VII. 1936 č. 226 Sb. z. a n., novela k zákonu o přímých daních, jež se naší látky v ničem nedotýká.